

El príncep Vidal

Exilis interiors d'un artista

Per Jolanta Rękawek

Professora titular de la Universitat Estatal de Feira de Santana (Bahia, Brasil)

Les celebracions del centenari de l'Institut del Teatre ens van brindar al final de 2013 l'oportunitat de veure l'obra d'un dels artistes més brillants de l'escena catalana: Albert Vidal. A la conferència-performance *La Via Sagrada de l'Actor*, presentada a la Càtedra Xavier Fàbregas, a la seu de l'Institut del Teatre de Vic, Vidal resumí la seva extraordinària trajectòria de mim, actor de teatre i cinema, *performer*, cantor tel·lúric, músic, arqueòleg cultural i filòsof. L'artista va esmerçar cinc hores a portar a terme aquella confessió personal en la qual van quedar patents no tan sols les il·limitades potencialitats d'un artista polivalent, sinó, sobretot, la disposició eterna a exterioritzar-se, a exiliar-se de si mateix en un procés que podrien descriure oportunament les paraules d'una exiliada emblemàtica, María Zambrano, quan va escriure: "Gairebé un donar-se de nou al món en una mena de verificació de la pròpia identitat similar a la del part".¹ De manera que Vidal va fugir sempre de si mateix per no repetir-se: "T'has d'assassinar contínuament com Shiva, com el gran destructor i gran creador".²

Mim, actor de teatre i cinema, *performer*, cantor tel·lúric, músic, arqueòleg cultural i filòsof, Albert Vidal és un dels artistes més brillants de l'escena catalana, sempre disposat a fugir de si mateix per no repetir-se

1. LAURENZI, Elena. "La cuesta de la memoria", a *Claves de la razón poética. María Zambrano: un pensamiento en el orden del tiempo*. REVILLA, Carmen (ed.), Madrid, Editorial Trotta, 1998, p. 7.

2. "Història de Joan, nascut d'un ós", *La veu de l'espectador*, 24.09.2010, www.albertvidal.es, accés 27.01.14

Col·lapse i recuperació

Albert Vidal va iniciar la seva trajectòria artística als anys seixanta a l'escola de mim de Jacques Lecoq, a París, i no va trigar gaire a convertir-se en el deixeble predilecte que va substituir el mestre en un encàrrec professional al Teatre Piccolo de Milano, de Giorgio Strehler. Va actuar a la companyia de Dario Fo i també va estudiar dansa *butoh* al Japó amb l'inoblidable Kazuo Ohno, mestre al qual respectava tant que entrava al seu estudi, diu, com un gat. Aquesta gran tradició dels mestres li va servir de base per consolidar la seva trajectòria artística —que va començar l'any 1967 estretament lligada al seu desenvolupament com a persona—, al llarg de la qual va experimentar periòdicament el col·lapse i la recuperació.

La primera crisi va arribar quan, al bell mig d'un espectacle presentat durant la seva etapa de teatre visual amb un èxit considerable, Vidal es va quedar mut en sentir que el seu acte artístic no tenia sentit, i, després d'un silenci incòmode, va dir al públic que la funció s'havia acabat i que se li tornarien els diners. Aquell assassinat de si mateix com a bufó, el va portar al primer auto-exili artístic i personal arran del qual va néixer un Vidal *performer* que assumia, per exemple, la funció de l'actor autòmat, el "titellaire còsmic", com a *L'Aperitiu* (1978), inspirat en el llibre *Sur le théâtre des marionettes*, de Heinrich von Kleist, o en la performance *L'enterrament* (1982), en la qual organitzà el seu propi funeral. A *L'home urbà* (1983), que presentà a més de quaranta zoològics d'arreu del món, Vidal vivia durant hores la rutina d'un executiu exposat al públic exactament

© Leopoldo Samsó

com els animals que tenia al seu voltant. Cal dir que aquesta acció artística anticipava inconscientment un nou format televisiu que

La primera crisi de Vidal va arribar quan, al bell mig d'un espectacle presentat amb èxit, es va quedar mut en adonar-se que el seu acte artístic no tenia sentit

tindria molt èxit alguns anys després, com ara el *reality show* *Big Brother*. A *El venedor de gelats* (1986), estrenat al Festival de Sitges, el *performer* descodificava la seva presència escènica i es posava en una situació en la qual no havia de fer res, excepte vendre gelats. Encara que bona part del públic i de la

crítica s'ho va prendre com una broma, per a Vidal, aquella acció tenia molta rellevància en qüestionar la frontera òbvia entre la realitat i la ficció que es dona al teatre: "Existencial pur era això. Existencial per a l'espectador. Perquè el posaves en una situació existencial sobre la realitat i la ficció fins a les últimes conseqüències".³ Fascinat per la letargia de

ce anterior. En aquesta acció actualitzada va impactar la palpació del temps que havia passat i l'absència còsmica en el lloc destinat al capellà que havia mort.

L'art tel·lúric

El paper de torero a la pel·lícula *Sangre y arena* (Javier Elorrieta, 1989) –amb Christopher

© Leopoldo Samsó

les serps, l'artista sorgia des d'una muntanya de sorra a *Alma de serpiente* (1987), al Teatre Alfíl de Madrid, i exposava el mateix any a la Galeria Metrònom *40 paisatges humans*, persones vives, immòbils com estàtues, que exercien professions diverses com les de pastisser, capellà o periodista. Va repetir aquesta performance vint-i-sis anys després durant la *Via Sagrada de l'Actor*, en què convidava alguns dels antics participants a posar-se davant del públic, sota les seves fotos de la performan-

Rydell i Sharon Stone com a caps de cartell—va causar un nou col·lapse en la trajectòria d'Albert Vidal, que el va dur a l'exili, a una nau industrial on durant dos mesos va observar la descomposició d'un animal mort. L'artista es va dedicar a contemplar com es descomponia a poc a poc aquella carn, com progressava la putrefacció, el moviment dels líquids, i va tenir la sensació de presenciar la vida de la mort. Aquella experiència inusual el va portar a la fase del *xamanisme industrial*, en la qual Vidal va articular la veu de les entranyes de la terra remogudes pel progrés urbà: *Canto tel·lúric a los cimientos del teatro*, a l'Expo 92 de Sevilla, on va crear un ballet amb les excavadores i es va penjar d'un

3. ABELLÁN, Joan. "Els límits de la performance des de perspectives teatrals. Conversa amb Albert Vidal" a *Estudis Escènics. Quaderns de l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona*, núm. 29, març 1988, p. 208.

helicòpter, o el *Cant tel·lúric als esperits de la muntanya*, al túnel de Vallvidrera. Amb les accions que transgredien clarament el tradicional codi de representació i de lectura per part del públic, Vidal va veure com la seva obra corria el risc de ser banalitzada, despatxada amb el terme superficial de “provocació”. Endebades, per a ell, la performance era des de sempre una actitud existencial: “Jo no em plantejo si ara quedaria bé penjar-se d’un fanal o passejar-se per un terrat. El fet filosòfic que hi ha en acostar-se a aquest mitjà d’expressió és el que em mou. L’aspecte estètic és una conseqüència de la concepció filosòfica conscient o no conscient d’allò que es fa”⁴.

Als anys noranta, Albert Vidal es dedica a la profunda indagació filosòfica que emana del seu art concebut com a via de perfecció espiritual. *Monk of Chaos Worshipping the Bull*, presentat el 1994 a l’Institut d’Arts Contemporànies de Londres i, un any després, *The Worshipper* denoten la direcció que adopta la seva recerca sobre la connexió de l’ésser humà amb la pròpia entitat divina. Aquesta inquietud

metafísica el portaria anys després en un acte tel·lúric, anomenat *El Príncep* (2008), a una consagració oficial dels éssers humans com a “temples d’amor i coneixements, joies tel·lúriques” destinades a oscil·lar entre categories oposades i a buscar la comprensió mútua. Abans, però, al final dels anys 90, Vidal intensificà el seu interès per altres matrius estètiques i filosòfiques, que ja havia conegut a l’Índia, Bali o l’Àfrica, i passà llargues temporades a Mongòlia, fent teatre i concerts musicals com el cant de l’energia en una presó d’alta seguretat, on posava en pràctica l’art tel·lúric, és a dir, la capacitat del cos humà que actua mobilitzat per les energies de la natura. Curiosament, aquell exili suposarà per a ell una oportunitat d’apropar-se a les seves arrels: “Crec que els viatges no et serveixen per oblidar-te del teu lloc, sinó per conèixer-lo millor”⁵.

El bufó còsmic

Quan torna a Catalunya, finalitza el procés creatiu del personatge del Príncep, presentat al TNC l’any 2004, que germinava al seu interior feia anys, arran del mite d’una serp que s’apropa a la flor del nenúfar i s’autodestruïx en una mena de ritual que fusiona el coneixement amb la innocència. L’únic personatge –Kugu, el Príncep Còsmic de l’Univers– posa en escena un tractat filosòfic i, al mateix temps, un discurs polític sobre les qüestions relacionades amb l’art, la dimensió espiritual de l’ésser humà, el poder dels diners, el consumisme, la figura de la dona, el cos. “L’art és mort!”, crida Kugu, líder del Moviment Tel·lúric Internacional. “Aquest art robat, venut, comprat, espoliat o subhastat.” I afegeix de seguida, generós i tendre: “L’art sou vosaltres. La vostra manera de mirar, la vostra manera

Amb les accions que transgredien el codi de representació tradicional, Vidal va veure com la seva obra corria el risc de ser banalitzada, qualificada de simple “provocació

de pensar. L’art és transmutar-vos segon a segon”. Kugu dispara contra el consumisme que ens aniquila com a individus, ens uniformitza i ens ofega en les fantasies col·lectives com aquesta del “Gol! Gol! Gol!” –un crit repetitiu que fem sense pensar, sense apropiarnos de la nostra vida. D’aquest destí tràgic d’una massa desolada, arraconada, ens vol alliberar el Príncep, que no apareix com el símbol d’un ordre social anacrònic, sinó més aviat com un noble pensador que s’expressa teatralment i que ens convida a recuperar la innocència, a revifar la vellesa amb l’esperit de la infància i a optar per un futur millor. “El Moviment Tel·lúric Internacional decreta a partir d’avui que les residències i les guarderies queden unificades en una sola institució d’esbarjo, aprenentatge i ensenyances.” Marcat per la seva “androgínia espiritual anterior a la separació entre el bé i el mal”, Kugu, el profeta, que és un bufó al mateix temps, ens vol alliberar de les màscares: “Sigueu polis i múltiples en tot”, “busqueu les raons del que sou”. I no hi

4. Ídem, p. 200.

5. Entrevista TV Espanyola, 1990, <http://www.albertvidal.es/site/es/entrevistas>, accés 27.01.14

© Leopoldo Samsó

ha manera de no sentir-nos reconfortats per aquesta perspectiva il·luminadora en un món que se'ns ha escapat de les mans.

Les arrels

Purificat amb la catarsi del personatge del Príncep, Vidal va continuar a l'escenari com a actor tel·lúric, i va centrar l'interès en la tradició oral d'Àsia, l'Àfrica i també de Catalunya, que l'impressionà per l'ús de la paraula exacta que no sobra mai, i el dugué a crear una mena de teatre musical, *Joan de l'Ós*, presentat al Temporada Alta, Girona (2008) i també al TNC (2010). Aquell relat sobre el fill d'una dona i un ós, rebutjat per tothom, que reactualitzava la memòria col·lectiva en un exercici d'arqueologia cultural, li suposà un retorn a les seves arrels, a les quals va arribar mitjançant nombrosos autoexilis que ha aprofitat per acumular un autoconeixement envejable. En aquest sentit diu: "Quan agafes el tren més llunyà per fugir de tu mateix, qui t'espera a la darrera estació... ets tu mateix", de manera que no li restava més que trobar-se. La seva creativitat inesgotable és regida per la llei del pèndol: "Precisament, allò que

vius té un valor pel buit del que has deixat i això t'anirà creant una curiositat i un desequilibri que et fa viure".⁶ Aquesta idea resulta molt útil avui en la mesura que ens recorda que l'art hauria de ser una necessitat existencial de l'ésser humà. La filosofia posada en escena per Albert Vidal és com un impuls per entreveure un nou món i una societat millor, que l'artista augura com si fos un profeta. I després se n'allunya amb el mateix moviment d'en Chaplin, que l'ha fascinat des de petit. Fràgil i disposat a "formar part d'aquests que se senten incapaços d'escapar del cercle de la pobresa" (*El Príncep*). Amb la seva disposició eterna a transmutar-se i amb la saviesa destil·lada de l'experiència, Vidal està a punt de convertir-se en un mestre. Un mestre que, en lloc de conformar-se amb la seva grandesa, s'estima més anar-se'n discretament a la recerca d'alguna vessant seva desconeguda. I si torna, més ple, és per no retocar ni un instant del seu art, de la seva vida. Si torna, és per fer exactament el mateix. ◻

6. Entrevista TV Espanyola, 1990, <http://www.albertvidal.es/site/es/entrevistas>, accés 27.01.14